

SELETUSKIRI

maaeluministri määruse „Perioodi 2023–2027 mesilaste korjeala toetus” eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 7 lõike 2, § 15 lõike 2 ning § 38 lõike 3 alusel.

1. jaanuaril 2023 algab uus Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) eelarveperiood 2023–2027, mille raames saab Eesti osa Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi eelarvest. Nendest fondidest toetuste andmist reguleerib perioodil 2023–2027 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013). Nimetatud määruse artikli 9 kohaselt tuleb liikmesriikidel EL-i toetuste saamiseks koostada ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava, milleks Eesti puhul on „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027“ (edaspidi *strateegiakava*), mis kiidetakse heaks Euroopa Komisjoni otsusega. Käesolev eelnõu on vajalik strateegiakava kliima-, keskkonna- ja loomade heaolu kava (edaspidi *ökokava*) sekkumise „Mesilaste korjeala toetus” rakendamiseks. Mesilaste korjeala toetuse, nagu ka teiste ökokava alusel antavate toetuste õiguslik alus on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2115 artikkel 31.

Mesilaste korjeala rajamise tegevuste toetamist alustati 2015. aastal üleriigiliselt. Toetust anti Eesti maaelu arengukava 2014–2020 vahenditest. Toetust sai taotlelda taotleja, kellel oli keskkonnasõbraliku majandamise toetuse viieaastane kohustus ja kes omas vähemalt kümnet mesilasperet või kellel oli kokkulepe vähemalt kümnet mesilasperet omava mesinikuga mesilasperede kasutamiseks. Toetust anti iga 0,5 hektari korjetaimedega rajatud maa kohta, mille kohta oli vähemalt üks mesilaspere. Vähemalt kolmest korjetaimel liigist koosnev korjeala pidi paiknema kuni 200 meetri kaugusel mesilasperedest. Korjetaimede niitmine, karjatamine, hekseldamine ja maa ettevalmistamine järgmise kultuuri kasvatamiseks oli keelatud kuni kohustuseaasta 15. augustini. Põllumajandusuuringute Keskuse koostatud aruanne „Eesti maaelu arengukava 2014–2020 4. ja 5. prioriteedi hindamiseks 2021. aastal läbiviidud uuringute aruanne“ toob välja, et kimalaste arvukus ja liigirikkus on suurem keskkonnameetmetega hõlmatud ettevõtetes. Seetõttu tuleb korjealade rajamise toetamist jätkata, kuna õitsvad taimed, mis pakuvad nektarit ja õietolmu, suurendavad tolmeldajate vastupidavust nii haigustele, kahjuritele kui ka muudele keskkonnast tulenevatele negatiivsetele mõjudele.

Mesilaste korjeala toetuse eesmärk on pakkuda tolmeldajatele põllumajandusmaastikus täiendavat toiduressssi. Toetusel on oma roll strateegiakava üldisemate eesmärkide saavutamisel. Täpsemalt, toetusega hõlmatud hektarid aitavad kaasa Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2115 artiklis 6 väljatoodud erieesmärkide e) ja f) saavutamisele. Erieesmärk e) seab sihiks edendada kestlikku arengut ja selliste loodusvarade tõhusat majandamist nagu vesi, muld ja õhk, vähendades seejuures sõltuvust kemikaalidest ning erieesmärk f) seab sihiks aidata kaasa elurikkuse vähenemise peatamisele ja selle

ümberpööramisele, edendada ökosüsteemi teenuseid, säilitada elupaiku ja maastikke. Samuti panustab toetus tegevuspõhise riigieelarve „Põllumajandus, toit ja maaelu programm 2023–2026“ programmi tegevusse 7.1.1. põllumajanduskeskkonna hea seisundi tagamine ja „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ põllumajanduskeskkonna tegevussuuna eesmärkidesse: väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise negatiivne mõju keskkonnale on vähene ning säilinud on põllumajandusmaa elurikkus ja maastiku mitmekesisus ning tagatud on ökosüsteemi teenuste toimimine.

Toetusega on kavas hõlmata 1500 hektarit põllumaad, eeldatav taotlejate arv on 150. Taotlusi toetusega liitumiseks võetakse vastu alates 2023. aastast. Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 11 kohaselt kehtestab valdkonna eest vastutav minister igal aastal määrusega need strateegiakava sekkumiste raames antavad toetused, mida kalendriaastal antakse. Kui toetuse andmist ei ole eelarveaastal määrusega kehtestatud, siis toetuse taotlemise õigust ei teki.

Määruse eelnõu ja seletuskirja koostas Maaeluministeeriumi maakasutuspoliitika osakonna põllumajanduskeskkonna valdkonna nõunik Reelika Päädam (625 6267, reelika.paadam@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi määruse eelnõule tegi Maaeluministeeriumi õigusosakonna nõunik Ketlyn Roze (625 6127, ketlyn.roze@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) koosneb 17 paragrahvist ja lisast.

Eelnõu § 1 sätestab, et määrusega kehtestatakse strateegiakava ökokava sekkumise „Mesilaste korjeala toetus“ raames antava mesilaste korjeala toetuse andmise tingimused ning kord. Toetuse andmise tingimused ning kord hõlmab sätteid toetatavate tegevuste, toetuse ühikumäära ja selle otsustamise, nõudeid taotleja ja toetusõigusliku maa, tingimuslikkuse- ja baasnõuete, toetuse tegevuste elluviimise nõuete, põllumajandusliku majapidamise üleandmise, toetuse taotlemise, kontrollide, toetuse vähendamise, taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise ning toetuse saaja andmete avalikustamise kohta.

Eelnõu §-ga 2 sätestatakse toetatav tegevus.

Toetust antakse mesilaste korjeala tegevuste elluviimise eest. Mesilaste korjeala tegevusi tuleb ellu viia ühe kalendriaasta jooksul, mida loetakse kohustuseaastaks. Kalendriaasta algab 1. jaanuaril ja lõpeb 31. detsembril. Toetuse taotlejad peavad järgima ka tingimuslikkuse süsteemi nõudeid, mida kontrollitakse samuti kalendriaasta kohta. Seega on ühtseks toetuse menetlemiseks põhjendatud rakendada kalendriaastat.

Eelnõu §-ga 3 sätestatakse toetuse minimaalne ja maksimaalne ühikumäär.

Toetuse minimaalne ja maksimaalne ühikumäär ühe hektari maa kohta on 250 kuni 350 eurot kalendriaastas. Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013, artikkel 102 lõike 2 kohaselt võivad liikmesriigid otsetoetuste sekkumistele kehtestada iga ühikumäära puhul maksimaalse või minimaalse ühikumäära või mõlemad. Maksimaalse ja minimaalse ühikumäära kehtestamine

igale ühikumäärale võimaldab vältida otsetoetustele ettenähtud iga-aastast eelarve kasutamata jätmist.

Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013, artikli 31 punkti 5 kohaselt võib toetusega hüvitada täiendavate keskkonnanõuete täitmisest tulenev saamata jäänud tulu ja lisakulud, mis erinevad strateegiakava keskkonna- ja kliimakoostustest ning muudest majandamiskohustustest ning on rangemad järgmistest tegevustest:

- 1) tingimuslikkuse nõuetest,
- 2) asjaomastest väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise ning loomade heaolu miinimumnõuetest ning muudest asjaomastest liikmesriigi ja liidu õigusega ette nähtud kohustuslikest nõuetest,
- 3) põllumajandusmaa hoidmisest karjatamiseks või harimiseks sobilikus seisukorras ilma tavapärasest erinevaid põllumajandusmeetodeid või -masinaid kasutava ettevalmistava tegevuseta.

Toetusega hüvitatakse toetusesaajale toetuse tegevuste elluviimisest tingitud lisakulu ning saamata jäänud tulu osaliselt. Toetuse ühikumäära väljatöötamisel arvesse võetud lisakulud ja saamata jäänud tulu on esitatud strateegiakava peatükis OK 5 punkt 11.

Eelnõu §-ga 4 sätestatakse toetuse ühikumäära otsustamine.

Lõike 1 kohaselt otsustab toetuse ühikumäära Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (edaspidi *PRIA*), võttes arvesse toetuse andmiseks ettenähtud vahendeid, toetuse minimaalset ja maksimaalset ühikumäära ning nõuetekohase taotlusega hõlmatud toetusõiguslikuks tunnistatud maa hektarite arvu.

Lõigetes 2 ja 3 on toodud sätted juhuks, kui kohustuseaastal esitatud nõuetele vastavate taotluste rahastamise summa ületab sekkumisele eelarveaastaks määratud summat. Toetuse olemusest tulenevalt ei ole selle toetuse puhul kõigi nõuetekohaste taotluste täies mahus rahuldamiseks eelarve mittejätkumise korral tavapärase eelistuskriteeriumite rakendamine põhjendatud, mistõttu on üheks alternatiiviks hektaripõhise ühikumäära või toetuse summa vähendamise mehhanism, mille kohaselt kõik nõuetele vastavad taotlejad saavad toetust, ent vähendatult. Seetõttu vähendab *PRIA* sellisel juhul toetust kuni minimaalse ühikumäärani ning kui ka siis eelarvest ei piisa, vähendab toetuse summat. Toetuse ühikumäära vähendamisel peab *PRIA* järgima taotlejate võrdse kohtlemise põhimõtet. Lisaks, kui toetuse suurus arvutatakse rohkem kui ühe ühikumäära alusel, võib *PRIA* vähendada üht, mitut või kõiki ühikumäärasid. Mesilaste korjeala toetuse suurus arvutatakse ühe ühikumäära alusel. Õiguslik alus toetuse ühikumäära vähendamiseks tuleb Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 16 lõikest 5.

Eelnõu §-dega 5 ja 6 sätestatakse toetusõiguslikkuse nõuded taotlejale ja põllumajandusmaa kohta. Toetusõiguslikkuse nõuete eesmärk on tagada toetuse eesmärkide parem täitmine ning välistada toetuse mittesihipärane maksmine ja asjatu administratiivkoormus. Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 16 lõike 8 punkt 1 järgi jäetakse toetuse taotlus rahuldamata, kui taotleja, taotlus või toetatav tegevus ei vasta nõuetele, kui Euroopa Liidu õigusaktidest ei tulene teisiti.

Eelnõu §-ga 5 sätestatakse nõuded taotlejale.

Lõike 1 kohaselt antakse toetust põllumajandusliku tegevusega tegelevale äriregistris registreeritud füüsilisest isikust ettevõtjale või juriidilisele isikule, kes on aktiivne põllumajandustootja (edaspidi koos *taotleja*). Põllumajandusliku tegevusena ja aktiivse tootjana mõistetakse maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 71 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“ §-s 2 nimetatud isikut ja §-s 3 nimetatud tegevust. Aktiivseks põllumajandustootjaks loetakse taotlejat, kelle põllumajandusliku majapidamise kohta anti taotluse esitamise aastale eelnenud kalendriaastal otsetoetusi kuni 5000 eurot. Kui põllumajandusliku majapidamise kohta anti taotluse esitamise aastale eelnenud kalendriaastal otsetoetusi rohkem kui 5000 eurot, loetakse taotleja aktiivseks põllumajandustootjaks juhul kui taotluse esitamise kalendriaastal on tema kasutuses vähemalt üks hektar põllumaad või on tal põllumajandusloomade registri andmetel ühele loomühikule vastavalt hulgal põllumajandusloomi või üks mesilaspere või tema kasutuses oleva põllumajandusmaa karjatamiseks ja harimiseks sobilikus seisukorras hoidmise kulu on vähemalt 60 eurot hektari kohta. Põllumajanduslikuks tegevuseks loetakse põllumajandustoodete tootmist ja põllumajandusmaa hoidmist karjatamiseks või harimiseks sobilikus seisukorras.

Lõike 2 kohaselt antakse toetust taotlejale, kellel on vähemalt kümme mesilasperet või kui taotlejal on mesilasperede kasutamise kohta kokkulepe mesinikuga, kellel on vähemalt kümme mesilasperet. Taotlejal võib olla kokkulepe mesilasperede kasutamiseks ja korjealade rajamiseks rohkem kui ühe mesinikuga. Kui taotlejal on kokkulepe mesilasperede kasutamise kohta mitme mesinikuga, siis iga mesinik peab pidama vähemalt kümnet mesilasperet.

Lõike 3 kohaselt antakse toetust mesilasperede kohta, keda peetakse 30. aprilli seisuga ja kelle andmed on registreeritud põllumajandusloomade registris hiljemalt 5. mail. Mesilaspered, keda peetakse 30. aprilli seisuga loetakse selle toetuse raames tootmisperedeks. Tootmispered annavad peamise osa kohustuseaasta meetoodangust ja seetõttu on otstarbekas eelkõige neile rajada korjealasid. Mesilasperede loendamisel arvestatakse kõiki ühes tarus peetavaid mesilasi üheks mesilaspereks.

Nii taotleja enda kui mesiniku mesilaspered, mida kasutatakse toetuse saamiseks, peavad olema registreeritud põllumajandusloomade registris. Isikud, kes tegelevad mesindusega oma tarbeks või majanduslikul eesmärgil, on kohustatud esitama andmed mesilasperede arvu kohta PRIA põllumajandusloomade registrisse. Maaeluministri 25. novembri 2021. a määruses nr 74 „Põllumajanduslooma märgistamise ja registreerimise ning veisepassi väljastamise kord, põllumajanduslooma tapmisest ja hukkumisest ning kõrvaldamisest teavitamise kord ning identifitseerimisvahendi eemaldamise ja asendamise nõuded“ § 1 lõike 6 kohaselt peab mesilasperede arv olema loomade registris fikseeritud kalendrikuu viimase päeva seisuga ja arvu muudatusest teavitada hiljemalt järgneva kuu 5. kuupäevaks

Selleks, et saaks teavitada mesilasperede arvu, tuleb PRIA põllumajandusloomade registrisse esmajärjekorras kanda kohad, kus tegeletakse mesindusega. Kõigi mesilate registreerimise kohustus on tingitud Eesti Mesinike Liidu vajadusest luua täielik mesilate andmekogu eesmärgiga kaitsta mesilasi taimekaitsevahendite kasutamisest lähtuvate ohtude eest ning Põllumajandus- ja Toiduameti vajadusest tõhustada järelevalvet mesilastaudide tõrje ja toodangu üle.

Eelnõu §-ga 6 sätestatakse nõuded toetusõigusliku põllumaa kohta.

Lõike 1 kohaselt antakse toetust põllumaa kohta, mis vastab maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 71 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“ §-s 4 sätestatud nõuetele.

Lõike 2 kohaselt antakse toetust taotleja kasutatava kokku vähemalt ühe hektari suuruse põllumaa kohta, millel kasvatatakse eelnõu lisas nimetatud korjetaime perekonna või liigi hulka kuuluvat korjetaime (edaspidi *korjetaim*). Kui korjetaimi kasvatatakse segus, siis peab see segu koosnema üksnes korjetaimedest. Mesilaste korjetaimede loelus on taimeliigid, mis sobivad Eesti agrokliimaatilistes tingimustes kasvatamiseks ja mis pakuvad mesilastele nektarit või õietolmu. Korjetaimi võib kasvatada puhaskultuurina või korjetaimede seguna. Kasvatatavate korjetaimede valikul tuleb arvestada mitmeid tegureid: taimede kasvutingimusi, meeproduktiivsust, õietolmu olemasolu, õitsemise perioodi, ilmastikust tulenevaid riske jm.

Pindalatoetuste saamiseks tuleb kasvatatavad põllumajanduskultuurid põllumajanduskultuuride loetelu järgi klassifitseerida. Põllumajanduskultuuride loetelu põhineb põllumajandusmaa klassifikaatoril, mis on riigi infosüsteemi kuuluvas andmekogus kasutatav täpselt kirjeldatud üksteist välistavate ning number- või tähtkoodiga tähistatud kategooriate põhjalik ja korrastatud süsteem. Põllumajanduskultuuride loetelu tehakse kättesaadavaks PRIA kodulehel www.pria.ee ja PRIA e-teenuste keskkonnas.

Lõike 3 kohaselt peab iga ühe hektari toetusõigusliku maa kohta olema vähemalt üks 30. aprilli seisuga peetud mesilaspere, kelle andmed on kantud põllumajandusloomade registrisse, kas taotlejal endal või mesinikul, kellega taotlejal on kokkulepe mesilasperede kasutamiseks.

Taotleja võib rajada korjealasi suuremas ulatuses kui on taotluses teada antud nendele vastavaid mesilasperesid, kuid toetust antakse nende hektarite eest, mis vastavad taotluses märgitud ja põllumajandusloomade registris registreeritud mesilasperede arvule. Kui taotlusele on märgitud korjetaimede põllu pindalast suurem arv mesilasperesid, siis rakendatakse meetmeid Euroopa Liidu finantshuvide kaitseks. Juhul kui taotlusele märgitud mesilaspered väärmatu jõu või erandlike asjaolude tõttu hukuvad, tuleb sellest teavitada PRIAt.

Lõike 4 kohaselt ei anta topeltrahastamise vältimiseks toetust maa kohta, mille kohta antakse strateegiakava alusel mahepõllumajanduse ökokava toetust.

Eelnõu §-ga 7 sätestatakse tingimuslikkus.

Lõike 1 kohaselt peab taotleja täitma kogu põllumajandusliku majapidamise maal ja põllumajanduslikus tegevuses maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruses nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“ sätestatud nõudeid, mis on kehtestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2115 artikli 12 ja 13 alusel. Tingimuslikkus hõlmab nii maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõudeid kui ka kohustuslikke majandamisnõudeid. Kohustuslikud majandamisnõuded on valik juba kehtivatest erinevatest siseriiklikest nõuetest. Tingimuslikkus on seotud keskkonna, maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise, rahvatervise, loomatervise, taimetervise ja loomade heaolu vallas kehtestatud nõuete järgimisega. Tingimuslikkuse järgimine on eelduseks strateegiakava pindalapõhiste- ja loomatoetuste täies mahus saamiseks. Tingimuslikkusega välistatakse juhud, kus põllumajandustootja saab elementaarsete nõuete rikkumisel karistada küll valdkonna järelvalveasutuse poolt, kuid saab siiski täies mahus põllumajandustoetusi. Erinevate

valdkondade nõudeid on tingimuslikkusesse (varasemalt nõuetele vastavus) kaasatud järkjärgult alates 2004. aastast.

Lõike 2 kohaselt tuleb tingimuslikkust järgida kogu kohustuseaasta vältel 1. jaanuarist kuni 31. detsembrini.

Lõike 3 kohaselt peab taotleja esitama andmed kogu põllumajandusliku majapidamise maa kohta, kuna tingimuslikkus tuleb täita ka sellel maal, mille kohta toetust ei taotle. Andmed esitatakse toetuse taotlemisel.

Eelnõu §-ga 8 sätestatakse baasnõue.

Mesilaste korjeala toetust, nagu teisigi strateegiakava ökokava sekkumiste raames antavaid toetusi võib Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artikli 31 lõike 5 kohaselt anda vaid nende kohustuste jaoks, mis on rangemad tingimuslikkusest, asjaomaste väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise ning loomade heaolu miinimumnõudetest ning muudest asjaomastest liikmesriigi ja liidu õigusega ette nähtud kohustustest, põllumajandusmaa heas seisukorras hoidmise tingimustest ning mis erinevad strateegiakava keskkonna- ja kliima- ning muudest majandamiskohustustest. Eelpool nimetatud kohustuslikke nõudeid, mille eest ei ole lubatud toetust maksta, nimetatakse tingimuslikkuseks ja baasnõueteks. Kui toetuse olemusest tulenevalt on tingimuslikkuse nõuded toetatava tegevuse elluviimise eelduseks, võivad need ühtlasi olla ka baasnõudeks. Toetuse andmisel tuleb baasnõuete järgimist taotleja põllumajanduslikus majapidamises ka kontrollida ning kui mõnda baasnõuet rikutakse, vähendatakse rikkumise raskust, ulatust, püsivust ja korduvust arvestades toetust või jäetakse taotlus rahuldamata.

Mesilaste korjeala toetuse baasnõudeks on põlluraamatu pidamine. Põlluraamatusse tuleb kohustuseaastal kanda andmed põllumajandusliku tegevuse kohta. Põlluraamatu pidamine on sätestatud veeseaduse §-s 155.

Eelnõu §-ga 9 sätestatakse mesilaste korjeala tegevuse elluviimise nõuded.

Lõike 1 kohaselt tuleb mesilaste korjealal kasvatada vähemalt kolme erineva perekonna või liigi hulka kuuluvaid korjetaimi. Mesilased kasvatavad suve jooksul peres mitu kurna töölisi ning leskesid ning vajavad seetõttu õistaimi pikema perioodi vältel, et saada õietolmust vajalikke valke ja rasvu ning nektarist süsivesikuid. Seda tagavad õitsevad ja eelkõige erineval ajal õitsevad taimeliigid ehk nn õitsemise konveier. Erinevate korjetaimede kasvatamine võimaldab vähendada ka keskkonnast tulenevaid riske nt taimede kasvule või meeproduktiivsusele. Korjetaimi võib kasvatada nii puhaskultuurina kui korjetaimede seguna.

Korjetaimi tuleb kasvatada hiljemalt 15. juunist kuni 10. augustini ning samal ajavahemikul peavad olema mesilaspered korjetaimede põllu lähimast äärest kuni ühe kilomeetri kaugusel. Nimetatud vahemaa võimaldab mesilastel korjel käia ressursitõhusalt. Mesilasperede asukoht peab olema registreeritud põllumajandusloomade registris. Juunis algab meemesilastel tavaliselt peakorje aeg, kui alustavad õitsemist vaarikas ja valge ristik. Piirkondades, kus on palju talirapsi, algab peakorje aeg varem. Peakorje ajal on mesilased fookuseeritud taimedelt nektari kogumisele. Seetõttu on põhjendatud, et mesilaspered asuvad hiljemalt 15. juuniks korjetaimede põllu läheduses. Augusti keskpaigas alustatakse mesilasperede talvitumiseks ettevalmistamist, samuti alustavad põllumajandustootjad taliviljade külviga, seetõttu tuleb korjetaimi kasvatada vähemalt 10. augustini. Korjetaimi võib võimalusel kasvatada ka kauem,

sellisel juhul pakuvad need mesilastele elatuskorjet ning kaitsevad mulda erosiooni ja toitainete leostumise eest.

Korjetaimede kasvatamisel tuleb järgida tingimuslikkuse viljavahelduse nõudeid. Kui taotleja taotleb sama maa kohta nii mesilaste korjealade toetust kui ka keskkonnasõbraliku majandamise toetust, arvestama, et ristõieliste sugukonda kuuluvaid taimi ei kasvatata sellel maal uuesti enne kolme aasta möödumist.

Lõike 2 kohaselt võib piirduda kahe erineva perekonna või liigi hulka kuuluva korjetaime kasvatamisega kui taotleja kasutuses olev vähemalt 0,30 hektari suurune rapsi või rüpsi põllu lähim äär asub mesilasperedest kuni 1,00 kilomeetri kaugusel. Rapsi ja rüpsi ei arvata toetatavate korjetaimede hulka, kuna need on laialt levinud tulukultuurid. Samas pakuvad raps ja rüps rikkalikult nektarit ja nende õietolmus leidub mesilase vastsete arenguks olulisi aminohappeid.

Lõige 3 reguleerib korjetaimede segus kasvatamist. Maarekursi efektiivsemaks kasutamiseks võib korjetaimi kasvatada ka korjetaimede seguna. Selleks, et korjetaimede segus oleks piisaval hulgal erinevaid taimi, on seatud osakaalud, millisel hulgal peab korjetaimi segu taimikus olema. Mesilased tuvastavad toidurekursi selle suuruse järgi ja kui taimi on liiga vähe, ei pruugi nad seda ala korjeks kasutada. Eesti maaelu arengukava 2014–2020 raames läbiviidud uuring „Korjetaimede seemnesegude väljatöötamine“¹ annab soovitusi korjetaimede segude koostamiseks ja kasvatamiseks. Allakülvid, mis on tehtud korjetaimedele korjetaimedega, võetakse arvesse korjetaimede seguna. Näiteks kui keerispeale tehakse ristiku allakylv, läheb see arvesse korjetaimede seguna.

Lõike 4 kohaselt ei kasuta taotleja kohustuseaastal keemilisi taimekaitsevahendeid põllul, mille kohta toetust taotleb. Keemilisi taimekaitsevahendite kasutamist peetakse mesilaselaadsete üheks peamiseks hukkamise põhjuseks.

Eelnõu §-ga 10 sätestatakse põllumajandusliku majapidamise üleandmine.

Põllumajandusliku majapidamise üleandmise ja ülevõtmise korral kohaldatakse maaeluministri 20. detsembri 2022. a määruse nr 67 „Põllumassiivi kaardi koostamise, põllumassiivi toetusõigusliku pindala määramise ja põllumassiivi kasutamise kohta andmete esitamise tingimused ja kord“ §-s 6 sätestatut.

Eelnõu §-ga 11 sätestatakse toetuse taotlemise kord.

Lõike 1 kohaselt esitab taotleja PRIA-le igal kohustuseaastal ajavahemikul 2. maist kuni 15. juunini elektrooniliselt PRIA e-teenuste keskkonna kaudu taotluse. PRIA e-teenuse keskkonna kaudu taotlemine võimaldab vältida vigu taotluse esitamisel ning dokumentide täitmine on lihtsam, kuna taotluse paljud väljad on juba eeltäidetud ning süsteemis toimuvad automaatsed esitatud andmete kontrollid PRIA erinevate registritega. Isik, kes esimest korda taotleb Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika seaduse alusel toetust, esitab enda andmete registrisse kandmiseks avalduse PRIA-le. Taotlus sisaldab andmeid, mis on vajalikud toetuse menetlemiseks. Taotlejal tuleb esitada maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 71 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“ § 10 lõikes 1, § 11 lõike 1 punktides 1–16 ja 19 ning lõigetes 2–4 ning §-s 12 nimetatud andmed, mis on kõikidele pindala- ja loomatoetuste taotlejatele kohustuslik esitada.

¹ „Korjetaimede seemnesegude väljatöötamine“, Talgre L., Keres I., Madsen H. 2019

Lisaks tuleb taotlejal esitada andmed selle põllu kohta, millel ta mesilaste korjeala tegevust ellu viib ja mille kohta ta toetust taotleb. Samuti tuleb esitada mesilasperede tegevuskoha registrinumber ning mesilaspere arv, kellele korjeala rajatakse. Iga taotletud 1,00 hektari toetusõigusliku põllumajandusmaa kohta peab olema vähemalt 1 mesilaspere. Kui taotlejal on mesilaste korjealade rajamiseks kokkulepe mesinikuga, esitab ta lisaks eelpool nimetatud andmetele ka andmed mesiniku kohta. Taotleja peab toetuse taotlemisel andma teada kas kasutab toetusalusel maal taimekaitsevahendeid.

Lõike 2 kohaselt esitab taotleja muudatused nende põldude piiride kohta, mille kohta ta toetust taotleb, hiljemalt kohustuseaasta 15. augustiks.

Lõike 3 kohaselt esitab taotleja komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2022/1173 artikli 5 lõike 6 7 lõike 1 punktide a ja c kohased taotluse muudatused hiljemalt taotluse esitamise aasta 1. novembriks.

Lõike 4 kohaselt taotletakse toetust strateegiakava alusel antavate pindalatoetuste ning loomade pidamisega ja loomade heaolu soodustamisega seotud toetuste ühisel taotlusel. Enamikku strateegiakava alusel antavaid pindalatoetusi ning loomade pidamisega ja loomade heaolu soodustamisega seotud toetusi saab taotleda ajavahemikul 2. mai kuni 15. juuni PRIA e-teenuste keskkonnas. PRIA e-teenuste keskkonnas on taotlejale näha eeltäidetud taotlusvorm, mis sisaldab erinevate toetuste taotlemiseks vajalikke andmeid, sh ka selliseid andmeid, mis on toetustele ühised nt põllumajandusmaa ja põllul kasvatatavate kultuuride kohta. Kuna teatud ühiseid andmeid võetakse arvesse erinevate toetuste menetlemisel, võimaldab nende ühekordne märkimine vältida vigu. Seetõttu on otstarbekas esitada üks ühine taotlus kõikide eelpool nimetatud toetuste kohta samaaegselt.

Eelnõu §-ga 12 sätestatakse taotleja, taotluse ja toetatavate tegevuste kontrollimine.

Lõike 1 kohaselt kontrollib PRIA taotluses esitatud andmete õigsust ja taotleja ning toetatava tegevuse toetuse saamise nõuetele vastavust.

Pärandniidu ja selle ala piiri ning pindala vastavust taotlusel märgitule kontrollib Keskkonnaamet (lg 2).

Lõike 3 kohaselt kontrollivad tingimuslikkust oma pädevuse piires PRIA, Põllumajandus- ja Toiduamet ning Keskkonnaamet. Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuete ning kohustuslike majandamisnõuete kontrollide korraldamisel (sh, kui need samad nõuded sisalduvad juba riigisiseses õigusaktis) peab arvestama Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artiklis 83 sätestatuga. Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuete ning kohustuslike majandamisnõuete kontrollimiseks võivad asutused kasutada olemasolevaid kontrolli- ja haldussüsteeme. Kontrolli all mõistetakse nii administratiivset kui ka kohapealset kontrolli. Kohapealse kontrolli tegemiseks võib kasutada kaugseiret või seda toetatavaid asjakohaseid tehnoloogiaid. Kohapealsete kontrollide valim tehakse igal aastal riskianalüüsi põhjal. Eeltoodu tähendab ka seda, et tingimuslikkuse raames peab kontrollivalimi koostamisel lähtuma nimetatud määruuses sätestatust. Lisaks võib ette tulla, et tingimuslikkuse raames tuleb kontrollida midagi enamat, kui seda näeb ette muu riigisisene õigusakt.

Eelnõu §-ga 13 sätestatakse toetuse vähendamise ja ühise põllumajanduspoliitika abinõudega seotud Euroopa Liidu finantshuvide kaitseks meetmete kohaldamise kord.

Lõike 1 kohaselt kohaldatakse toetuse vähendamise korral Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 13 lõikes 3 sätestatud. PRIA võib vähendada makstavat toetust või keelduda toetuse maksmisest, arvestades rikkumise raskust, ulatust, püsivust ja korduvust kui enne toetuse maksmist tehakse kindlaks, et taotleja rikub tegevuse elluviimise nõudeid või ei täida muid toetuse saaja kohustusi. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artikli 65 lõikes 2 nimetatud pindala- ja loomapõhiste otsetoetuste ning maaelu arengu toetuste puhul tähendab eeltoodu seda, et taotleja on rikkunud selliseid nõudeid, mis ei ole toetusõiguslikkuse nõuded ja mille rikkumine toob kaasa toetuse vähendamise (nt on rikutud baasnõuet või toetuse tegevuse elluviimise nõuet – nt korjetaimedel taimekaitsevahendite kasutamise keelu nõuet). Nimetatud toetuste puhul tehakse taotluse rahuldamise otsus ja toetuse maksmise otsus ühe otsusena. Kui enne selle otsuse tegemist tehakse kindlaks, et taotleja rikub tegevuse elluviimise nõudeid, vähendatakse toetust. See, mis ulatuses toetust vähendatakse, oleneb konkreetsest rikkumisest ning toetuse vähendamise ulatus otsustatakse kaalutlusõiguse alusel, arvestades rikkumise raskust, ulatust, püsivust, korduvust ja tahtlikkust. Kui taotleja on rikkunud aga toetusõiguslikkuse nõuet (nt taotleja ei ole juriidiline isik), jäetakse taotlus rahuldamata.

Lõike 2 kohaselt vähendatakse taotlejale antavat toetust, võttes aluseks taotluse alusel kindlaks määratud summa, mida taotlejal oleks õigus saada. Nimetatud kindlaksmääratud summast arvestatakse enne toetuse vähendamist maha ületaotlemisest tulenev Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse 12. peatükis sätestatud kaitsemeetmete summad.

Lõike 3 kohaselt kohaldatakse ühise põllumajanduspoliitika abinõudega seotud Euroopa Liidu finantshuvide kaitseks meetmete kohaldamise korral Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse §-des 107–110 sätestatud. Nimetatud paragrahvides sätestatakse ühise põllumajanduspoliitika abinõudega seotud EL finantshuvide kaitse meetmete kohaldamise üldnormid, ühtse haldus- ja kontrollisüsteemiga seotud kaitsemeetmed, kaitsemeetme kohaldamine pettuse puhul ning tingimuslikkuse süsteemiga seotud kaitsemeetmed.

Eelnõu §-ga 14 sätestatakse taotluse rahuldamine ja rahuldamata jätmine.

Lõike 1 kohaselt teeb, teeb PRIA taotluse rahuldamise, osalise rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse hiljemalt kohustuseaastale järgneva aasta 10. veebruariks võttes arvesse kontrollide tulemusi.

Lõike 2 kohaselt teeb PRIA taotluste rahuldamata jätmise otsuse lisaks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261) artiklis 62 ka Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 16 lõikes 8 sätestatud alusele kui esineb vähemalt üks järgmistest asjaoludest:

- 1) taotleja, taotlus või toetatav tegevus ei vasta nõuetele, kui EL-i õigusaktidest ei tulene teisiti;
- 2) taotleja ei esita ega tee teatavaks menetluses tähtsust omavaid asjaolusid ja tõendeid või takistab kohapealse kontrolli läbiviimist;
- 3) taotluses või taotluse menetlemise käigus on esitatud teadlikult valeandmeid.

Tegemist on PRIA töökoormuse vähendamiseks kehtestatud asjaolude loeteluga, et mitte asjatult kulutada ressursse toetuse taotluse menetlustoimingute läbiviimiseks olukordades kui on ilmne, et toetuse taotlus jäetakse rahuldamata.

Eelnõu §-ga 15 sätestatakse toetuse maksmine.

Toetus makstakse toetuse saajale esimesel võimalusel pärast taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse tegemist, kuid hiljemalt kohustuseaastale järgneva kalendriaasta 30. juuniks.

Eelnõu §-ga 16 sätestatakse toetuse saaja andmete avalikustamine.

PRIA teavitab toetuse saajat tema andmete avalikustamisest ja andmete töötlemisest Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artiklites 98 ja 99 sätestatud alustel ja korras.

Eelnõu §-ga 17 sätestatakse määruse jõustumine.

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2023. a.

Eelnõu **lisa** kehtestab korjetaimede perekonnad ja liigid, mille hulka kuuluvate korjetaimede põllumaal kasvatamise eest perioodi 2023–2027 mesilaste korjeala toetust antakse. Toetatavate korjetaimede nimekiri hõlmab erinevaid taimeliike ja perekondi populaarsetest korjetaimede sugukondadest, nagu liblikõielistest, korvõielistest, huulõielistest jt. See annab võimaluse kasvatada korjetaimi Eesti eri piirkondades erinevatel mullatüüpidel.

Loetelus on esitatud korjetaimed taimede süstemaatika alusel liigi ja perekonna tasandil. Taimede arvu loendamisel võetakse arvesse iga loetelus nimetatud taimeliik või -perekond ühe korjetaimena. Näiteks kui taotleja soovib kasvatada valget ristikut, aлександria ristikut ja pärsia ristikut, siis arvestatakse need korjetaimede arvu kindlaksmääramisel kahe korjetaimena. Seda seetõttu, et aлександria ja pärsia ristik kuuluvad perekonda ristik, mis loetelu kohaselt kuuluvad ristikute perekonda ja need arvestatakse seetõttu ühe korjetaimena.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Eelnõu ettevalmistamisel on lähtutud järgmistest määrustest:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186);
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261);

4. Määruse mõjud

Eelnõu mõjusid on hinnatud Justiitsiministeeriumi „Mõjude määratlemise kontrollküsimustiku“ (2021/2022) peamiste mõjukategooriate alusel. Eelnõu rakendamine toob kaasa otseseid positiivseid mõjusid majandusele, elu- ja looduskeskkonnale ning kaudseid positiivseid mõjusid julgeolekule, regionaalarengule, riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele. Toetus on suunatud põllumajandusliku tegevusega tegelevatele ettevõtjatele.

Mõjud majandusele, sh ettevõtete halduskoormusele

Mõju majandusele on positiivne. Korjetaimede kasvatamine tagab muuhulgas mesilaste vitaalsuse, mesinikule meetoodangu ja põllumajandustootjale tolmeldamisteenuse ning parema mullatervise. Toetusega hüvitatakse osaliselt toetuse saajale toetuse nõuete elluviimisega kaasnevad saamata jäänud tulu ja kulud. Toetuse taotlemisel ja tegevuste elluviimisel halduskoormus ettevõtetele varasemaga võrreldes ei suurene.

Mõju julgeolekule ja välissuhetele

Toetusel on toidujulgeolekule kaudne positiivne mõju. Enamik korjetaimede loetelus olevatest taimeliikidest sobivad vahekultuurideks põllumajanduskultuuridele. Oskuslikult valitud korjetaimede kasvatamine katkestab külvikorras haigustekitajad ja nende haljasmassi muldaviimisel tagatakse parem mullatervis ning -viljakus. See võimaldab osaliselt leevendada väetiste ja pestitsiidide kasutamise vajadust, mis on välja toodud EL-i roheleppes ning kaudselt tagada toiduga varustuskindluse. Korjetaimed pakuvad nektarit meemesilastele ja seeläbi on võimalik suurendada meevarusid.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Strateegiakava, mille alusel antakse mesilaste korjeala toetust, keskkonnamõjud on hinnatud Estonian, Latvian & Lithuanian Environment OÜ poolt koostatud ÜPP strateegiakava 2023–2027 keskkonnamõju strateegiline hindamine (2022) raames². Mesilaste korjeala toetusega aidatakse kaasa 1500 hektari õitsevate taimedega korjealade rajamiseks põllumaal. Toetus aitab kaasa mesilaste tervisliku seisundi paranemisele, veereostuse riski minimeerimisele, mullaviljakuse suurenemisele ning põllumajandusmaa elurikkuse säilitamisele ja suurendamisele ning põllumajandusmaastiku mitmekesisuse tagamisele.

Mõju regionaalarengule, sh linna-, maa- ja rannapiirkondadele

Toetusel on kaudne positiivne mõju regionaalarengule ettevõtluse ja elukeskkonna kaitse kaudu.

Mõju riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Toetuse rakendamine ei too kaasa uute töökohta loomise vajadust, kuna ka varasemalt on toetatud korjealade rajamist. Uuel finantsperioodil rakendub esmakordselt pindalatoetuste pinnaseiresüsteem, mis peab võimaldama regulaarselt ja süstemaatiliselt vaadelda, seirata ja hinnata põllumajanduslikke tegevusi ja praktikaid põllumajandusmaal. Selle kaudu on võimalik vähendada PRIA töökoormust toetuste andmisel.

² Lisainfo on leitav EL-i ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) strateegiakava 2021–2027 koostamise materjalidest: <https://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/upp-strateegiakava-2021-2027/seire-ja-hindamine>

5. Määruse rakendamiseks vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Strateegiakava ökokava kogueelarve on 279 365 200 eurot, millest sekkumise „Mesilaste korjeala toetus” kogueelarve on strateegiakava peatüki 6.2.1. kohaselt 1 875 000 eurot. Toetust rahastatakse 100% Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF).

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2023. a.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Strateegiakava ettevalmistuseks moodustati 2019. a 18. juunil juhtkomisjon, kuhu kuulusid valdkondade huvigruppide ning riigiasutuste esindajad. Juhtkomisjoni ülesanneteks oli kujundada Eesti seisukohad Euroopa liidu ühise põllumajanduspoliitika maaelu arengu toetuste andmist reguleerivate õigusaktide kohta ning koordineerida strateegiakava koostamist, teha ettepanekuid ja kujundada seisukoht strateegiakava kohta enne kava esitamist Vabariigi Valitsusele. Lisaks kohtusid strateegiakava ettevalmistuseks aastatel 2019–2020 valdkondlikud töögrupid. Mesilaste korjeala toetuse alused töötati välja keskkonnasõbralike praktikate ja mahepõllumajanduse töögrupis. Juhtkomisjoni ja valdkondlike töögruppide materjalid on leitavad Maaeluministeriumi kodulehelt.

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeriumile ja Keskkonnaministeriumile. Eelnõu saadeti informatsiooniks PRIAle ja strateegiakava juhtkomisjonile. Keskkonnaministerium kooskõlastas eelnõu märkusteta. Rahandusministerium ei ole Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2011. a määruse nr 10 „Vabariigi Valitsuse reglement“ § 7 lõike 4 kohaselt ettenähtud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud ega jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, seetõttu loetakse eelnõu nimetatud määruse § 7 lõike 4 kohaselt kooskõlastatuks.

(allkirjastatud digitaalselt)

Marko Gorban

Kantsler